

VEGYESEK.

*Az erdélyi Múzeum-Egylet 1891. június 1-én tartott közgyűléséből
jelentések:*

I. Az ásvány-földtani osztályról.

Mélyen tisztelt Muz.-egyleti Közgyűlés!

A gondomra bízott ásvány-földtani osztály állapotáról és a mult év folytán abban végbement nevezetesebb változásokról van szerencsém jelentésemet a következőkben előterjeszteni.

Miután a gyűjtemények rendezése és tanulságos kiállítása a megelőző években csaknem befejezve lett és újabb gyűjtemények kiállítása a tér hiányában lehetetlen már: a mult évben ezen irányban már nem volt annyi a teendő, mint a közel multban. Legtöbb munkát adott még az erdélyi tertiar kövületek ezernél több fajból álló gyűjteményének kiválogatása, apró táblákra felerősítése, rendezése és kiállítása, mely nagy türelmet és szakértelmet igénylő munkát az ásvány-földtani tanszék mostani assistense, Dr. Lörenthey Imre úr kitartó buzgalommal elvégezte. Hátra van még ezen szép gyűjteménynek jelző czédulácskákkal ellátása, melyeknek irását az osztály örsege már megkezdette.

Ezen a maga nemében páratlan gyűjtemény, melynek nagyobb részét 18 év óta az erdélyi medence minden nevezetesebb kövület-lelőhelyein magam szedtem össze, a földtani gyűjteményterem 46—57 számú szekrényeit teljesen megtölti, a mennyben a kiállított tárgyakon kívül legalább is tizszer annyi van ugyanezen szekrények fiókjában rendszeresen elhelyezve.

Szükségessé vált továbbá ugyanezen teremben a 24-ik fali szekrény gyűjteményének újból rendezése, kiállítása és felirati czédulácskákkal ellátása, a mely munkát az osztály örsege, Dr. Primics György úr végezte.

Azontúl a gyűjtemények rendben és tisztán tartása, továbbá a mult évben begyűlt anyagnak földolgozása és a fiókgyűjteményben való elhelyezése képezték gondozásunknak tárgyait.

A gyűjteményeknek gyarapodása a mult év folytán a következő módokon történt:

a) *Ajándékozások útján:*

Maetz Frigyes építész úrtól: Mammuth- és hal-maradványok a bácestoroki kőbányából; egy határozatlan vastagbőrűnek csigolyatestre a kolozsvári gázgyár talajából.

Neubauer Elemér tanítóképzési növendéktől: egy arany stufa Kristyórból.
 Orosz Endre tanítóképzési növendéktől: Equus caballus foss. és Mam-
 muth-maradványok a Kőmálból, Chalcedongumók a túri lajtaconglomerátból.

Sárdi István képzési tanár úrtól: egy ércstufa Radnáról.

Darkó József orv. hallg. úrtól: limonit-vesék a Szilágyságból.

Ferenczi Imre gysz. hallg. úrtól: rostos kősó Akna-Sugatagról.

Platzer Ferencz nyug. bányafőnök úrtól: porphyros granit Aranyidkáról
 és. pyroxénandesit Király-Helmecsről.

Eekert Jenő orv. hallg. úrtól: egy arany stufa Rudabányáról és 1 nagy
 darab kövült fa Valisorából.

Dr. Istvánffy Gyula nem. múz. őr úrtól: 2 drb. kőzet Norvégiából.

Dr. Körmendy Gyula brádi körorvos úrtól: 1 db. termés arany és 1 db.
 Sylvania Offenbányáról.

Krumm N. sztanizsai bányafelügyelő úrtól 1 db. Baryt Martenbergből és
 csepegésszerű Limonit Siegeslandból.

Jung N. rudai bányafőnök úr ajándéka: rostos vasgálicz Verespatakról.

Wéber János közs. jegyző úrtól: 1 db. bronzvész az oláhpiáni aranytar-
 talmú porondból.

A kőpeczi szénbánya igazgatóságától: egy kis emlősnek végtagsontjai a
 lignitben.

Vályi Elek ref. esperestől: Bos sp. kopott esigolyateste Mar.-Bölkényről.

Hundeshagen Lajos úrtól: 1 db. Cziunabarit a Babója hegységből, termés
 ezüst Déli-Ausztráliából, kiiszapolt aranyos-porond és vasesillám chloritpalában.

Dr. Benkő Gábor gymn. tanár úrtól: víztiszta baryt krist. csoport chlo-
 ritos quarcziton Lunkányról és 41 db. kristályos pala, pegmatitos granit és
 porphyr kőzet Lunkány vidékéről. (Hunyad m.)

Hangay Octáv keresk. akad. tanár úrtól: pikromerit-krist. csoport Ka-
 luszból, mészhosphátok Észak-Amerika Carolina és Florida tartományaiból;
 apatit Norvégiából és Canadából; Coprolith-gumó az Uralból.

Márkus Kornél gyógsz. hallg. úrtól: Carcharodus sp. fog Királykáról.
 (Zólyom m.)

Fogadják a szives adományozók e helyről is egyletünk hálás köszönetét.

b) *Vétel útján.*

Egy kihalt havasi kecske (Ibex Carpathorum) koponyái óriási szarvesa-
 pokkal a Hidegszamos völgyében felfedezett új csontbarlangból; és a kőszáli
 zerge (Antilope rupicapra) koponya-töredéke ugyanonnan.

Egy kövesült kis krokodilnak koponya maradványa a kolozs-monostori
 kőbányából.

Egy mammothnak alsó állkapocs-töredéke a zápfoggal, Fehértemplom tá-
 ján a Dunából kifogva.

c) *A választmány megbízásából végzett gyűjtések útján:*

1. Dr. Primics György úr, az osztály őrsegéde a múlt őszön az erdélyi érzékenységből 30 db., Rézbányáról 25 db. ásványt és Oláhpián vidékéről több közetet és 30 faj kövületet hozott.

2. Budai József úr, volt tanársegéd, az Erdővidék pliocén rétegeiben különböző helyeken gyűjtött több ezerre menő levéllenyomattal és csiga meg kagyló kövülettel gazdagította gyűjteményünket.

3. Dr. Mártonfi Lajos gymn. tanár a Mezőség különböző helyein gyűjtött 5 db. ásvánnyal, 2 db. kövülettel és 28 db. praehistoriai tárggyal növelte gyűjteményeinket. Ez utóbbi tárgyak a régiségi osztályba helyeztetek.

4. Magam a múlt év folytán Erdély különböző részeiben tett számos kirándulásaimról összesen 60 db. ásványt, 100 db. közetet és 50 faj kövületet hoztam haza és kebeleztem gyűjteményeinkbe.

Mind a négy megbízott végzett tudományos vizsgálatainak eredményeiről többé-kevésbé kimerítő jelentést nyújtott be, a melyek az orv.-term.-tud szakosztály Értesítőjében megjelentek.

Végül ki kell emelnem Dr. Bálint Sándor úrnak, az állattani osztály őrsegédének, érdemét is, melyet az ásvány-földtani osztálynál az által szerzett magának, hogy a régebben bold. Klirtól az oncsászaiban barlangban gyűjtött csontokból összeállította osztályunk számára is a barlangi medve (*Ursus spelaeus*) teljes vázát; valamint az általam a hidegszamosi csontbarlangban összeszedett *Ibex Carpathorum* csontokból ezen érdekes kihalt emlősnek hiányos bár, de az állatnak alakját és nagyságát mégis jól feltűntető vázát, melyek most gyűjteményeinknek díszét képezik.

Osztályunk a múlt nyáron 37 vásár- és ünnepnapon volt a nagy közönség számára nyitva, a mikor is elég sűrűn látogatták és gyönyörködtek a közszemlére kiállított tárgyakon. Egyes gyűjteményeink iránt érdeklődők látogatását azonban bármikor szívesen megengedtem és ezentúl is örömmel látom.

Jelentésemet befejezve, mély tisztelettel maradok az erdélyi múzeum-egylet nagytekintetű közgyűlésének

Kolozsvár 1891. évi június hó 1-én.

alázatos szolgája

Dr. Koch Antal,

mint az ásvány-földtani osztály őre.

II. A növénytani osztályról.

Mélyen tisztelt Múzeum-Egyleti Közgyűlés!

A növénytani osztály gyarapodása utolsó jelentésem óta következő:

I. Néhai Dr. Demeter Károly maros-vásárhelyi ev. ref. collegiumi tanár († 1891. márcz. 12.) buzgó és külföldön is ismeretes bryologus mohgyűjteménye, mely osztályunkra nézve annyiban igen becses, hogy a Demeter által Erdélyben gyűjtött mohok legszebb példányaival gyarapodott. Sajnos, nem épen nagy azok-

nak a száma. Demeter gyűjteményének többi részei is annyiban becses pótléket nyújtottak, hogy nagyterjedelmű Heufler-féle gyűjteményünk oly külföldi szakemberek mohaival gyarapodott, a kiktől typosokat birni nagyon is érdekünkben volt. A jelentéshez csatolt kimutatás kellő számokban feltüntetett tájékoztatást nyújt arra nézve, hogy mit nyertünk Demeter gyűjteményével.

Erdély mól-flórájára nézve Demeter Károly halála nagy veszteség, mert ha jó kedyben, jó egészségben a tehetséges szakférfi egypár évtízig sikeresen működhetett volna, kétségtelen, hogy kellő szakismerettel, hazánk mól-flóráját oly összefüggő munkában tüntethette volna fel, mely a tudomány legszigorúbb követeléseinek is megfelelt volna.

II. A *Mycotheca Marchica* 30—31. centuriája és a némileg kiegészítését képező Sydow-féle *Uredinei*-gyűjtemény 8 első fasciculusa.

III. Országgrészünk keleti részében általam oly vidékeken gyűjtött növények, a melyekből jórészt semmi sem volt gyűjteményünkben. Erre a célra igénybe vettem a Haynald-alap kamatait.

Farkas Kálmán m. k. egyet. növénynt. intézeti szolgálja fölügyeitem alatt az egész besorolt gyűjteményt lapról-lapra átvette, a mely alkalommal azt kellett tapasztalni, hogy a növényeket évenként legalább egyszer mind át kell nézni, mert habár penész-pusztítások ritkábbak is; egyes csoportoknál, különösen a nagyobb gombáknál válogatlanul, tehát a legmérgeesebbeket sem kimélve, rovarok nagy károkat okoznak. Ez a körülmény is már szükségessé fogja tenni, hogy egy külön segédőr működjék, miután esetleg becses és pótolhatatlan anyag ki lehet téve a megtámadásnak és akkor annak megmentésénél okvetlen szakértőnek kell a teendőket megítélni. Bevallom, hogy ebben a tekintetben sok időt kellett a gyűjteményre fordítanom, a melyet több rendbeli elodázhatatlan elfoglaltságom mellett, csak nagy időáldozattal szakíthattam ki.

Farkas Kálmán a többi, a gyűjtemény tisztántartására vonatkozó teendőket is a már sokszor dicsérve kiemelt buzgalommal ebben az évben is teljes megelégedésemre végezte.

Miután a teendők nagyon összehalmozódttak, Chetianu Ambrus tanárségéd ur különösen a phanerogám-növények rendezésénél buzgalommal működött közre.

A lefolyt időszak legterjedelmesebb munkafeladata, a melyet okvetlen végeztetni akartam, a Demeter-féle gyűjteménynek besorozása a főgyűjteménybe és egyben az összes moh-aquisitiók egyesítése, a mellékletben feltüntetett kimutatás mutatja, mit vettem át 18 év előtt és mennyiben gyarapodott azóta a mohgyűjtemény. A most már terjedelmes gyűjtemény rendezése nagy figyelmet, türelmet és kitartást igényelt, miután ezen aránylag kicsi növényeket különös figyelemmel kell megtekinteni, nehogy hamisan meghatározott, ugyanazon név alatt szereplő, nagyon eltérő alakok soroltassanak egymás mellé. Ezzel a munkával biztam meg egyik hallgatómat, Héjas Imre III-ad éves egyetemi hallgató urat, a ki a beléhelyezett bizalomnak és reménynek megfelelt és a terjedelmes gyűjteményeket nemcsak egyesítette, rendezte, hanem egyben pontosan catalogisálta is.

Az utolsó ellenőrzési számadásoknál Balogh Péter II-odéves egyetemi hallgató ur némi segítségére volt úgy, hogy közgyűlésünkig a mohgyűjteménnyel elkészülhettünk, a melynek végeredménye az, hogy 203 bryologustól, kik közül a legtöbb az irodalomban számot tesz, authenticumaink vannak; 4 genust le-számítva az összes európai mőh-genusok képviselve vannak és a gyűjtemény összesen 12,141 db.-ból áll.

A moh-duplumokból kisebb collectiók állítottak össze, hogy így a nevezetesebb európai gyűjteményekkel esereviszonyba lehessen lépni; a legterjedelmesebbet, mely 294 db.-ból állott, a magy. nemz. muzeumnak küldöttük meg.

A meghatározatlan, nem épen terjedelmes készlet, talán nem távol időben fog munkába vétetni, de előbb a többi cryptogam-gyűjtemények egyesítésének és rendezésének kell megtörténni és előbb még a szép számra felgyült phanogramoknak is be kell sorolhatniok.

Miután a nyilvános gyűjtemények értéke annál nagyobb, minél több bennük a monographusoktól révidealt anyag: szükségesnek tartottam érintkezésbe lépni a legkiválóbb monographusokkal, hogy anyagunkat szintén révideálják. Reményilem, hogy jövő évre ebben a tekintetben is kedvező jelentést fogok tehetni.

Még nagy munka vár a növénytani osztályra; de nagyon szűken vagyunk és ez a körülmény nemcsak a munkánál hátráltat, hanem a felállításra nézve is sok gondot okoz.

Egy oly beces gyűjtemény, mint az Erdélyi Muzeumé, mindenesetre méltóbb helyet érdemel, miért is a jelenlegi, nem épen tőrhetetlen, de a legszerényebb igények mellett is nagyon sokat kívánni hagyó állapot mégis csak ideiglenesnek tekinthető.

A mélyen tisztelt Muzeum-egyleti Közgyűlésnek

alázatos szolgálja

Kanitz,

Erdélyi Muzeumi növény-tári fő-őr.

Melléklet:

Jelentés az Erdélyi Muzeum-Egylet mőhgyűjteményének jelenlegi állapotáról.

Az eredetileg 751 db.-ból álló mohgyűjtemény Holuby mohgyűjteménye által 1877, Heuflerével 7470, Demeterével 2127 db.-bal gyarapodott és eltekintve az Anacolia, Bartramidula, Systegium, Thedenia genusoktól, az összes európai genusokat tartalmazza 12141 példányban, mely a következő 203 bryologustól származik:

A számok a nevek után az illetőktől származó példányszámot jelentik; olyanoknál, kiknél 20-nál kevesebb a gyűjtött példányok száma: annak ezen áttekintésben való jelzése elmaradt.

Ambrosi (47), Angstroem, Arcangeli (25), Arnell (46), Arnold (33), Aspök, Auerswald (30), Ausserdörfer (23).

Bamberger (82), Barth (128), Bartling (119), Bartsch (34), Bauer, Becker, Benzell-Sternau gróf, Berggren (54), Bertram, Bicchi, Blytt, Bolle (24), Bomansson